
Zbornik za umetnostno zgodovino

Archives d'histoire de l'art

Art History Journal

Izhaja od / Publié depuis / Published Since 1921

Nova vrsta / Nouvelle série / New Series LVII–LVIII

Ljubljana 2021–2022

ZBORNİK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO N.S. LVII–LVIII/2021–2022

Izdalo in založilo / Published by

SLOVENSKO UMETNOSTNOZGODOVINSKO DRUŠTVO, LJUBLJANA
C/O FILOZOFSKA FAKULTETA UNIVERZE V LJUBLJANI
ODDELEK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO, AŠKERČEVA 2
SI – 1101 LJUBLJANA, SLOVENIJA

Uredniški odbor / Editorial Board

KATRA MEKE, glavna in odgovorna urednica / Editor in Chief
SAMO ŠTEFANAC, urednik tekoče številke / Editor of the Current Volume
NEŽA ČEBRON LIPOVEC, NATAŠA IVANOVIČ, MATEJ KLEMENČIČ,
FRANCI LAZARINI, HELENA SERAŽIN, KATARINA ŠMID, SAMO ŠTEFANAC

Mednarodni svetovalni odbor / International Advisory Board

LINDA BOREAN, FRANCESCO CAGLIOTI, NINA KUDIŠ, VLADIMIR MARKOVIČ,
INGEBORG SCHEMPER SPARHOLZ, CARL BRANDON STREHLKE

Tehnična urednica / Production Editor

SARA TURK MAROLT

Lektoriranje / Language Editing

NIKO HUDELJA (NEMŠČINA), KATJA KRIŽNIK JERAJ (SLOVENŠČINA),
JOSH ROCCHIO (ANGLEŠČINA)

Prevajalci povzetkov in sinopsisov / Translators for Summaries and Abstracts

MAJA LOZAR ŠTAMCAR, SAMO ŠTEFANAC, KATJA URŠIČ

Oblikovanje in postavitve / Design and Typesetting

STUDIOBOTAS

Tisk / Printing

TISKARNA KNJIGOVEZNICA RADOVLJICA

Naklada / Number of Copies Printed

300 IZVODOV

Indeksirano v / Indexed by

BHA, FRANCIS

© SLOVENSKO UMETNOSTNOZGODOVINSKO DRUŠTVO, 2022

ZA AVTORSKE PRAVICE REPRODUKCIJ ODGOVARJAJO AVTORJI OBJAVLJENIH
PRISPEVKOV.

ISSN 0351-224X

ZBORNİK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO IZHAJA OB FINANČNI PODPORI
JAVNE AGENCIJE ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST REPUBLIKE SLOVENIJE

Kazalo / Contents

JANEZ HÖFLER	
Zbornik za umetnostno zgodovino – prvih sto let	11
<hr/>	
RAZPRAVE IN ČLANKI / ESSAYS AND ARTICLES	
<hr/>	
KATARINA ŠMID	
Heracles and Alcestis in the Tomb in Šempeter. An Atticising Provincial Relief <i>Herakles in Alkestida na šempetrski grobnici.</i> <i>Aticizirajoči provincialni relief</i>	19
<hr/>	
GUIDO TIGLER	
Un Sansone del Maestro di Artù <i>Upodobitev Samsona »Arturjevega mojstra«</i>	33
<hr/>	
RENATA NOVAK KLEMENČIČ	
Nekaj novih izhodišč za rekonstrukcijo kopske romanske stolnice <i>Reconsidering the Reconstruction of the Romanesque Cathedral in Koper</i>	45
<hr/>	
SARA TURK MAROLT	
Izgubljene, pozabljene in novo odkrite srednjeveške stenske poslikave iz nekdanje cerkve in samostana sv. Frančiška v Kopru <i>Perduti, dimenticati e recentemente scoperti: gli affreschi medievali della chiesa e del convento di San Francesco a Capodistria</i>	61
<hr/>	
ANABELLE KRIŽNAR	
Avtorstvo stenskih poslikav, pripisanih Janezu Aquili, na osnovi materialne karakterizacije ometov in slikarskih tehnik <i>Authorship of Wall Paintings Attributed to Johannes Aquila on the Basis of Material Characterization of Plasters and Painting Techniques</i>	83

GAŠPER CERKOVNIK

Srednjeveška fragmenta Živega križa in Pohoda sv. Treh kraljev 95
v Topolšici: novoodkrito delo t. i. vojvodske delavnice
*Medieval Fragments of the Living Cross and Procession
of the Magi in Topolšica: a New Work by So-called "Ducal Workshop"*

MOJCA JENKO

Lepa Sočutna s Starih Svetih gorà nad Podsredo 107
v luči novejših spoznanj
*Das schöne Vesperbild von Stare Svete gore nad Podsredo
im Licht neuer Erkenntnisse*

KATARINA RICHTER

Poslikava starejše beljaške slikarske delavnice v cerkvi 121
sv. Doroteje v Žabnicah (Camporosso in Valcanale)
*Die Fresken der Älteren Villacher Werkstatt in der Kirche
der Heiligen Dorothea in Žabnice (Camporosso in Valcanale)*

NATAŠA GOLOB

Magister Briccius Preprost de Cilia in njegove knjige 137
Magister Briccius Preprost de Cilia and his Books

MIJA OTER GORENČIČ

Epitaf Jurija Ravbarja. Razrešena uganka nagrobne freske 155
s konca 15. stoletja v stiški cerkvi
*Georg Rauber's Epitaph. The Mystery of the Late 15th-Century
Painted Epitaph in the Stična Cistercian Church Solved*

ALESSANDRO QUINZI

Correggio, Schongauer e i dipinti per la Cappella Del Bono 169
Correggio, Schongauer in slike za kapelo Del Bono

UROŠ LUBEJ

Slikar Joannes Almenak (Antwerpen ?, ok. 1640/45–po 1684) 181
The Painter Joannes Almenak
(Antwerpen ?, ca. 1640/45 – after 1684)

ENRICO LUCCHESI

Un disegno americano di Pietro Liberi per il duomo di Lubiana 199
Risba Pietra Liberi za ljubljansko stolnico v Ameriki

MONIKA OSVALD

Giovanni Pacassi starejši († 1697) in veliki oltar v Marijini cerkvi 211
na Sveti Gori pri Gorici (pred 1686)
Giovanni Pacassi il Vecchio († 1697) e l'altar maggiore
nel Santuario mariano di Monte Santo di Gorizia (prima del 1686)

STEFANO ALOISI

Considerazioni su di alcune sculture in Friuli 225
ascritte a Giovanni Bonazza
Razmišljanja o nekaterih skulpturah v Furlaniji,
pripisanih Giovanniju Bonazzi

PAOLO GOI

Per Bernardo Tabacco 239
Predlog za Bernarda Tabacca

BLAŽ KORPNIK

Nekaj novosti o kiparju Gregorju Božiču 253
New Findings on the Sculptor Gregor Božič

METODA KEMPERL

Kanoniška hiša Ciril-Metodov trg 6 in arhitekt Candido Zulliani 267
The Chapterhouse at Ciril-Metodov Trg 6 and the Architect Candido
Zulliani

POLONA VIDMAR
Portret Franca Antona grofa Schrattenbacha (1712–1783) 287
v Oaxaci
*The Portrait of Franz Anton Count Schrattenbach (1712–1783)
in Oaxaca*

MARJETA CIGLENEČKI
Avguštin Stegenšek – fotograf 303
Avguštin Stegenšek – Photographer

FRANCI LAZARINI
Nekdanje evangeličansko župnišče v Radljah ob Dravi – 323
neznano zgodnje delo Otta Bartninga
*Former Evangelical Parson's House in Radlje ob Dravi –
Unknown Early Work by Otto Bartning*

KATJA MAHNIČ
Steletovo poročilo o varstvu spomenikov v prvem Zborniku 337
za umetnostno zgodovino
*Stelè's Report on Monument Protection in the First Volume
of Zbornik za umetnostno zgodovino*

MAJA LOZAR ŠTAMCAR
Mladi Gojmir Anton Kos in srednjeevropsko oblikovanje 351
pohištva v drugem in tretjem desetletju dvajsetega stoletja
*The Formative Years of Gojmir Anton Kos and the Central
European Furniture Design Developments of the 1910s and 1920s*

LUCA CABURLOTTO
La Slovenia nei manifesti del Museo nazionale collezione 369
Salce di Treviso
Slovenija na plakatih zbirke Salce v Museo nazionale v Trevisu

ŠPELA GROŠELJ

Hagija Sofija – model za klasične osmanske in sodobne
turške mošeje? Primer nove mošeje na trgu Taksim

389

*Hagia Sophia as Model for the Classical Ottoman
and a Possible Model for Contemporary Turkish Mosques?
An Example of the New Mosque on the Taksim Square*

Mladi Gojmir Anton Kos in srednjeevropsko oblikovanje pohištva v drugem in tretjem desetletju dvajsetega stoletja

MAJA LOZAR ŠTAMCAR

V letih, ko sta bili ustanovljeni stolica za umetnostno zgodovino na ljubljanski univerzi in Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo ter je začel izdajati naš znanstveni *Zbornik*, je tudi Gojmir Anton Kos (1896–1970)¹ uspešno začel svojo umetniško pot, ne samo kot eminentni modernistični slikar, ampak tudi kot oblikovalec, ki je pomembno prispeval k razcvetu stanovanjske kulture na Slovenskem.

Družina Kos je živel v kultivirani avstrijsko-italijansko-slovenski Gorici, kjer je bil oče, dr. Franc, profesor na ženskem učiteljišču. Gojmir Anton je obiskoval klasično gimnazijo, v umetnost slikanja ga je uvajal profesor Anton Gvajc,² doma je imel na voljo bogato humanistično knjižnico.³ Med slikarji, ki so že od impresionizma naprej s stiliziranjem in abstrahiranjem tipali v smereh razgradnje tradicionalnega dvo- in trodimenzionalnega odslikavanja realnosti in črpali navdih v pred kratkim odkritih azijskih in afriških kulturah, je občudoval Vincenta Van Gogha (1853–1890) in moderne Francoze, predvsem fovista Andréja Deraina (1880–1954) in Mauricea de Vlamincka (1876–1958).⁴ Široko in vsestransko klasično in splošno izobrazbo je dopolnjeval z živim zanimanjem za opisno geometrijo in tehnične vede. Leta 1915 se je družina pred Soško fronto

¹ V zrelih letih je Kos menil, da je k razvoju njegove ustvarjalnosti bistveno pripomogla prav umetnostna zgodovina. Cf. Gojmir Anton Kos, *Življenjepisni in umetnostno-razvojni podatki*, napisani za prof. Steleta v maju 1942 (ed. Alenka Klemenc), *Acta historiae artis Slovenica*, III, 1998, p. 162 (rokopis v Steletovi zapuščini na Umetnostnozgodovinskem inštitutu ZRC SAZU v Ljubljani).

² Ljubljančan Gvajc (1865–1935) je na Dunaju študij gradbeništva kmalu zamenjal za slikarstvo na umetnostni akademiji, kjer je opravil specialko pri profesorju historičnega slikanja Pražanu Josefu Matthiasu Trenkwaldu (1824–1897). Cf. France MESESNEL, s. v. Gvajc, Anton, *Slovenski biografski leksikon* (edd. Alfonz Gspan – Jože Munda – Fran Petrè), 1, Ljubljana 1926, p. 283.

³ Gojmir Anton Kos, *O mojem življenju in delovanju* (avtobiografski rokopis za predstavitev v Rotary Clubu iz leta 1937 hrani Moderna galerija v Ljubljani, ed. Janez Kajzer), *Srce in oko. Revija Prešernove družbe*, IV/42, 1992, pp. 561, 567–569.

⁴ Izidor CANKAR, *Uvod*, *Gojmir Anton Kos*, Ljubljana 1951, s. p.; Kos 1998, cit. n. 1, p. 162.

umaknila na Dunaj, kjer je brat Milko študiral zgodovino, Gojmirju Antonu pa je izredna umetniška nadarjenost odprla vrata na akademijo. V štirih letih študija je v ateljejih prefinjenih koloristov, pri profesorjih Juliusu Schmidu (1854–1935) in soustanovitelju Secesije Rudolfu Bacherju (1862–1945),⁵ dodobra spoznal slikarske tehnike in principe kompozicije, v muzejih in galerijah pa raziskoval umetnosti, ki so se skozi 19. in v začetku 20. stoletja skoncentrirale na Dunaju, v svetovljanski prestolnici germansko-slovansko-madžarsko-romanskega avstrijskega cesarstva. Medtem ko so se nekateri avstrijski slikarji na predvojne napeitosti, kaotičnost vojne, prevrate in pandemije odzivali s silovitimi disonantnimi podobami, so drugi, ki so sledili inovativnosti Paula Cézanna (1839–1906)⁶ in h katerim se je nagibal tudi mladi Kos, umetnost razumeli v klasičnem smislu kot trdno oporo, na katere umirjenosti in ubranosti se bo oblikovalo novo svetovno družbeno ravnotežje. Enako kot upodablajoča je tudi sodobna uporabna umetnost že nekaj časa stremela po čim večji preprostosti, kakršno so poznali v srednjem veku in v ljudskem izročilu, predvsem pa je bila z njo prežeta visoko razvita japonska kultura. Do začetka vojne so na dunajski Tehniki, umetnostni akademiji in umetnoobrotni šoli z muzejem vplivni profesorji Karl König (1841–1915), Otto Wagner (1841–1918) in Maks Fabiani (1865–1962) vzgojili vrsto enkratnih arhitektov, umetnikov in oblikovalcev - Josepha Mario Olbricha (1867–1908), Kolomana Moserja (1868–1918), Josefa Hoffmanna (1870–1956), Adolfa Loosa (1870–1933), Jana Kotěro (1871–1923), Jožeta Plečnika (1872–1957) in druge. Ti so po zgledu domačega bidermajerja, angleškega gibanja Arts and Crafts ter enostavne ameriške praktičnosti posamično in v umetniških združenjih, kot so bila Secesija, Hagenbund, Wiener Werkstätte in Österreichischer Werkbund, nekdanj samo za uživanje vladajočega sloja veljavno načelo celostne umetnine v smislu združevanja arhitekture, slikarstva in kiparstva razširili na oblikovanje vsakdanjih predmetov in interierjev za slehernika in že ključno soustvarjali moderno bivanjsko okolje 20. stoletja.⁷

⁵ Kos 1998, cit. n. 1, p. 161.

⁶ Na primer od Kosa deset let starejši Avstrijec Anton Faistauer (1887–1930). Cf. Robert KEIL, *Kunst in Österreich 1910–1920 / Austrian Art 1910–1920, Austria. Architektur. Wohnkultur. Kunst / Architecture. Living culture. Art* (edd. Rainald Franz – Robert Keil – Markus Kristan), Wien 2011, pp. 25–27.

⁷ Cf. Rainald FRANZ, *Österreichisches Kunstgewerbe und Design 1910–1920 / Austrian Applied Arts and Design 1910–1920, Austria. Architektur. Wohnkultur. Kunst / Architecture. Living culture. Art* (edd. Rainald Franz – Robert Keil – Markus Kristan), Wien 2011, pp. 16–23.

1. Jean Krämer, Sprejemnica v hiši družine B. v Berlinu

Po vojni se Kosovi niso vrnili v Gorico,⁸ ki je po razpadu Habsburške monarhije pripadla Kraljevini Italiji, pač pa so se naselili v Ljubljani, v na novo oblikovani Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Gojmir Anton je na ljubljanski poljanski gimnaziji in realki poučeval risanje in slikal krajine, tihožitja, predvsem pa portrete, s katerimi se je udeleževal številnih slovenskih, jugoslovanskih in tujih slikarskih razstav. Eksperimentiral pa je tudi na drugih področjih:

Zato so manj znani številni akvareli, dekorativne risbe in razni osnutki za uporabne stvari. Kajti smatral nisem nobene naloge iz svoje stroke za manjvredno. Hotel sem preizkusiti svojo moč tu pa tam, v prepričanju, da se bo na ta način in v intenzivnem delu še najbolj pokazala moja prava usmerjenost. Prav ta želja po mnogostranosti in deloma tudi neki zunanji vzroki so me privedli v začetku leta 1923. do tega, da sem zapustil državno službo ter odšel v Berlin, kjer sem si želel pridobiti nekaj temeljnega znanja še za delo na področju notranje arhitekture. Toda nič manjša ni bila moja želja, da se seznanim tudi z likovno umetnostjo Berlina. Na široko ga je takrat preplavila ekspresionistična smer, kažoč že znake bližnjega konca.⁹

Zunanji vzrok za odhod v Berlin je bil, da sta z bodočim tastom, sosedom na očetovem domu v Selcah na Škofjeloškem in premožnim lesnim trgovcem ter industrijalcem Francem Heinriharjem,¹⁰ nameravala vstopiti na hitro razvijajoči se domači trg izdelovanja pohištva.¹¹ V veliki vojni poraženki, zdaj nemški weimarski republiki, je med turbulentnima obdobjema hiperinflacije in gospodarsko krizo ravno

⁸ Arhitekturni in urbanistični obnovi porušene Goriške se je posvetil dolgoletni profesor na dunajski Tehniki prof. dr. Maks Fabiani, ki se je leta 1921 za stalno vrnil v domače kraje (cf. Marko POZZETTO, Interludij 1923–1939, in: Marko POZZETTO, *Maks Fabiani – vizije prostora*, Kranj 1997, pp. 56–62).

⁹ Kos 1992, cit. n. 3, p. 568; Breda ILICH-KLANČNIK, in: *Gojmir Anton Kos 1896–1970. Retrospektiva* (Ljubljana, Moderna galerija, 2. december 1992–17. januar 1993), Ljubljana 1992, p. 116. Gl. tudi France MESESNEL, s. v. Kos, Gojmir Anton, *Slovenski biografski leksikon* (edd. Alfonz Gspan – Jože Munda – Fran Petrè), 1, Ljubljana 1932, pp. 527–528; Stane MIKUŽ, Slikar Gojmir Anton Kos, *Sodobnost*, IV/7–8, 1956, p. 599; Emilijan CEVC, Slikar Gojmir Anton Kos, *Loški razgledi*, XVIII/1, 1971, p. 96; Kos 1992, cit. n. 3, p. 561; Kos 1998, cit. n. 1, p. 161; Maja LOZAR ŠTAMCAR, Pohištvo ljubljanskih arhitektov v dvajsetih in tridesetih letih / Furniture Designed by Ljubljana Architects in the 1920s and 1930s, *Predmet kot reprezentanca. Okus, ugled, moč / Objects as Manifestations of Taste, Prestige and Power* (ed. Maja Lozar Štamcar) Ljubljana 2009 [2010], pp. 483, 521–522.

¹⁰ Franc Heinrihar je bil v Kokri, Kranju in Škofji Loki lastnik treh žag in tovarne parketov, s skupaj med dvesto in tristo delavci. Večina blaga je bila izvožena v Italijo in Grčijo. Ivan PLESS s. v., Heinrihar Franc, Škofja Loka, *Krajevni leksikon Dravske banovine*, Ljubljana 1937, p. 632.

¹¹ Kos 1998, cit. n. 1, p. 161.

2. Iz stanovanja akad. slikarja g. Gojmira Antona Kosa

3. G. A. Kos, Stena z ogledalom in bifejem v domači jedilnici, ok. 1925, fotografija ok. 1930. Ljubljana, Narodni muzej Slovenije, inv. št. N 24005.

nastopilo šestletno zatišje.¹² Kosa je za štiri mesece, mogoče na priporočilo kakega prijatelja iz kroga profesorja Petra Behrensa (1868–1940) na dunajski akademiji,¹³ v svoj atelje sprejel Jean Krämer (1886–1943), ki je zaslovel z objekti berlinske cestne železnice in v dvajsetih letih postal eden najproduktivnejših arhitektov širšega

¹² Arne SILDATKE, *Dekorative Moderne. Das Art Déco in der Raumkunst der Weimarer Republik*, Berlin 2013, pp. 120–124.

¹³ Vodilni nemški arhitekt Behrens je kot naslednik Otta Wagnerja leta 1922 prevzel specialko na Dunaju in hkrati v svojem berlinskem ateljeju nadaljeval z izpeljavo številnih naročil v Nemčiji, pa tudi Avstriji in celo Angliji (cf. Thomas FÖHL – Claus PESE, *Peter Behrens vom Jugendstil zum Industriedesign*, Erfurt 2013, pp. 276–279). V tistih letih sta na Dunaju študirala arhitekturo Rado Kregar (1893–1962), ki je diplomiral leta 1919 na Tehniki (cf. France STELE, s. v. Kregar, Rado, *Slovenski biografski leksikon* [edd. Alfonz Gspan – Jože Munda – Fran Petrè], 1, Ljubljana 1932, p. 557), kjer je bil profesor Kosov rojak iz zaledja Gorice dr. Maks Fabiani, in Ivo Spinčič (1903–1985), ki je študiral na akademiji in leta 1925 tam diplomiral na Behrensovi specialki (cf. *Spominski almanah slovenskih strokovnih pisateljev, publicistov in projektantov*, Ljubljana 1940/41, p. 333). Jože Mesar (1907–2002) je pri Behrensu diplomiral malo pozneje, leta 1930 (cf. Peter KREČIČ, s. v. Jože Mesar, *Enciklopedija Slovenije*, 5, Ljubljana 1993, p. 78).

4. G. A. Kos, Omarica v domači jedilnici, ok. 1925, zasebna last

Berlina.¹⁴ Veličastni interierji Krämerjevih zgradb v slogu t. i. nove stvarnosti so imeli obloge iz dragocenega lesa in marmorja in slogovno eklektično razkošno pohištvo (sl. 1).¹⁵ Največji vpliv na mladi rod pa je imel v vsestranski Bruno Paul (1874–1968),¹⁶ prvi direktor reformirane združene šole svobodnih in uporabnih

¹⁴ Jean Krämer je bil na Umetnoobrtni šoli v Düsseldorfu v času njenega razcveta pod direktorjem Petrom Behrensom, ki je takrat, leta 1907, z Avstrijcema Josefom Hoffmannom, Josefom Mario Olbrichom, Nemcema Brunom Paulom in Richardom Riemenschmidom (1868–1957) ter drugimi v Münchnu ustanovil Nemško delovno zvezo (Deutscher Werkbund). Behrens je Krämerja še kot študenta povabil v Berlin, kjer je bil med letoma 1908 in 1918 vodja njegovega ateljeja. Tam sta sočasno delala tudi Walter Gropius (1883–1969) in Ludwig Mies van der Rohe (1886–1969), po vojni ustanovitelja in direktorja weimarskega Bauhausa. Cf. FÖHL – PESE 2013, cit. n. 13, p. 118; Stanford ANDERSON – Karen GRUNOW – Carsten KROHN, *Jean Krämer. Architekt und das Atelier von Peter Behrens / Architect and the Atelier of Peter Behrens*, Wiesbaden 2015, pp. 89, 98.

¹⁵ Na primer pohištvo in druga oprema v sprejemnici v hiši družine B. v Berlinu – cf. *Innen-Dekoration* 33/1–2, 1922, p. 40.

¹⁶ William Owen HARROD, *Furniture and interiors, Bruno Paul. The Life and Work of A Pragmatic Modernist*, Stuttgart 2005, pp. 64–65.

umetnosti v Berlinu in avtor prvega berlinskega nebotečnika. Paul, ki si je že pred vojno ustvaril ime tako s prefinjenim novoklasicističnim pohištvo in interierji v sodelovanju z J. M. Olbrichom kot s praktičnim tipskim pohištvo za meščanska stanovanja, je po vojni razvijal elegantno modernistično pohištvo s pridihom art dekoja, za socialna stanovanja pa velikoserijsko tipsko pohištvo.

Spet doma se je Kos po poroki s prijateljico iz otroštva Frančiško Heinrihar marljivo lotil slikanja,¹⁷ pa tudi oblikovanja pohištva za izobraženo in premožno ljubljansko meščanstvo, kamor sta z ženo sodila tudi sama. Pod vtisom ustvarjalnih silnic v velikem svetu je že jasno oblikoval svoj umetniški kred: »Zame je slikarstvo igra oblik in gmot, njih kontrastiranje, njih ritem in harmonija: to velja tudi za barve [...]»¹⁸ Moje slikarstvo je nemara bliže arhitekturi kot poeziji, od tod pretehtanost vseh njegovih sestavin, zlasti še zgrajenost kompozicij. Toda to ni neka pušta, brezdušna matematika, to je tista notranja zakonitost, ki daje umetniški pomen tudi arhitekturi.«¹⁹ Iste principe kot pri slikarstvu je uveljavljal tudi pri oblikovanju pohištva in interierjev. *Ilustrirani Slovenec* je leta 1926 poročal: »Njegovo delovanje v Ljubljani je jako mnogostransko. Poznamo ga ne le kot enega naših najodličnejših slikarjev, on nas je tudi izredno obogatil na polju umetne obrti. S svojim finim okusom je že opremil marsikatero stanovanje od pohištva, preprog, lestencev pa do vseh podrobnosti, ki spadajo v obseg notranje arhitekture.«²⁰ Gotovo je še posebno užival pri opremljanju lastnega prostornega doma (sl. 2) v bidermajerskem kompleksu ljubljanskega Kolizeja, ki je bil v lasti ženine družine.²¹ Predsoba je dobila stene

¹⁷ *Gojmir Anton Kos. Retrospektivna razstava* (Ljubljana, Moderna galerija, 14. maj – 6. junij 1956, ed. Karel Dobida), Ljubljana 1956, p. 6.

¹⁸ V občutenju barv, ki jih je znal zmešati v neštete odtenke, je izhajal iz predimpresionističnega ateljejskega slikarstva (cf. Rajko LOŽAR, Slikar Gojmir Anton Kos, *Umetnost*, III/5–6, 1938, pp. 100–102).

¹⁹ *Gojmir Anton Kos...* 1956, cit. n. 17, p. 10.

²⁰ [e. c.], *Gojmir Anton Kos, Ilustrirani Slovenec*, II/50 [12. 12.], 1926, p. 420.

²¹ V katalogu k razstavi Slovenska moderna umetnost 1918–1928 na Ljubljanskem velesejmu je prof. dr. France Stelè v splošni spremni besedi pohvalil vse razstavljavce: »Ako danes pogledamo na njih desetletno delo in borbo za novo slovensko umetnost, moramo priznati, da so nam mnogo dali: Zvezali so umetnost najprej zopet ožje z življenjem (porabne stroke umetnosti in obrti, grafika, keramika itd.), premaknili so usmeritev javnosti do umetnosti od artizma in formalizma na umetniško doživetje in njegovo podanje [...]« – France STELÈ, Deset let povojne umetnosti, *Slovenska moderna umetnost 1918–1928* (Ljubljana, Ljubljanski velesejem, 2.–11. junij 1928, ed. Karel Dobida), Ljubljana 1928, pp. 8, 14. V skupini »Sobna oprema. Kostumi« je bilo v katalogu pod tekočimi številkami 136–140 navedenih pet njegovih sob. Imena prostorov – manjka le t. i. soba gospoda – so ista kot pri objavi fotografij umetnikovega stanovanja (Slovenska stanovanjska kultura. Iz stanovanja akad. slikarja g. Gojmira Antona Kosa, *Ilustracija*, 1/9, 1929, p. 302), zato lahko domnevamo, da je tudi razstavljal to pohištvo (morda samo na fotografijah).

5. G. A. Kos, Lesteneč v domači jedilnici, ok. 1925, zasebna last

z drznim ekspresionistično-kubističnim cikcakastim vzorcem²² in strogo geometrijsko belo pohištvo. Za jedilnico z nežno senčenim valovitim vzorcem na stenah in drobno novorokokojsko štukaturo na stropu je izbral lahkotno svetlo novorokokojsko garnituro,²³ mizo s tapeciranimi stoli, opetimi z rožnatim blagom, bife (sl. 3) in omarico z marketerijo stiliziranega cvetličnega motiva (sl. 4). Nad mizo je obesil ekspresionistično-novokokojski lesteneč iz pozlačenega lesa v maniri Dagobertha Pecheja (sl. 5).²⁴ V »salončku« so imele stene navpičen črtast vzorec in črtasto blago na sedežih (sl. 6), v »sobi gospoda« so bile stene enobarvno temnejše spodaj

²² Na prvi razstavi Nemške delovne zveze (Deutscher Werkbund) v Kölnu leta 1914 je slikar Emil Orlik (1870–1932), rojeni Pražan in profesor na berlinski umetnoobratni šoli, na podoben način poslikal stene vinske restavracije, katere interier je zasnoval arhitekt Bruno Paul (cf. HARROD 2005, cit. n. 16, pp. 50–51). Gl. Elisabeth SCHMIDLE, *Art Déco – Inflation-Zick-Zack und Dreizackmotiv, Fritz August Breuhaus. 1883–1960. Kultivierte Sachlichkeit*, Tübingen 2006, pp. 40–47.

²³ Podobno lahkotno novorokokojsko pohištvo s sodobno marketerijo je v začetku 1920tih v Berlinu oblikoval na primer Eduard Pfeiffer (1889–1929). Cf. Hans OTTOMEYER – Alfred ZIFFER, *Möbel des Neoklassizismus und der Neuen Sachlichkeit. Katalog der Möbelsammlung des Münchner Stadtmuseums*, München 1993, pp. 18–19.

²⁴ Cf. pozlačen in rezljan okvir za ogledalo, 1922, izdelek Dunajskih delavnic (Wiener Werkstätte) po zasnovi avstrijskega umetnika in oblikovalca z bujnim novobaročnim slogom francoskega kova Dagobertha Pecheja (1887–1923). Cf. *Wiener Werkstätte 1903–1932. The Luxury of Beauty* (edd. Christian Witt-Döring – Janis Staggs), Munich 2018, p. 256.

6. G. A. Kos, Sedežna garnitura v salončku stanovanja Kos, ok. 1925, fotografija ok. 1930. Ljubljana, Narodni muzej Slovenije, inv. št. N 24004.

in svetlejšo zgoraj. Na stenah "damske spalnice" je bil vzorec z izmenično valovitim in ravnim vodoravnim trakom, vzorec okenske zavesa pa rožnat. Vzorec na stenah v »sobi mladega samca« je bil iz nežnih vodoravnih linij, zavesa pred posteljo pa enobarvna. Vsi ti prostori so imeli stabilne nizke mize in oblazinjene naslonjače, furnirane z orehovino, ki so se sicer med seboj rahlo razlikovali, a so bile njihove ukrivljene noge in naslonjala vsa ubrana na isto konveksno-konkavno dekorativnost. Hrastov parket v vzorcu ribje kosti v stanovanju je bil delno prekrit z vzorčnimi strojnimi perzijskimi oziroma vozlanimi turškimi preprogami. Na stenah je viselo nekaj izbranih uokvirjenih umetnikovih olj na platno, portretov in tihožitij.

V Ljubljani je v dvajsetih letih zanimanje za oblikovanje pohištva in interierjev izjemno naraslo.²⁵ Na Tehniki novoustanovljene ljubljanske univerze sta vsak svojo katedro za arhitekturo dobila Königov in Fabianijev študent na Dunaju Ivan Vurnik (1884–1971) in profesor Jože Plečnik, ki se je domov vrnil z desetletnega poučevanja na Umetnoobrtni šoli v Pragi in hkrati za češkoslovaškega predsedni-

²⁵ Maja LOZAR ŠTAMCAR 2009 [2010], cit. n. 9, pp. 471–476, 508–515.

7. Josef Frank – Oskar Wlach, Gospodova spalnica v stanovanju družine B. na Dunaju

ka začel obnavljati in opremljati praški grad. Vzgojila sta vrsto odličnih arhitektov in oblikovalcev pohištva in interierjev, ki so začeli z delom v drugi polovici dvajsetih let. Znanje, izkušnje in zamisli so z Dunaja, iz Münchna, Prage, Pariza, Benetk, Rima in od drugod prinesli domov še drugi nadarjeni oblikovalci pohištva, npr. arhitekti Miha Osolin (1883–1964), Vladimir Šubic (1894–1946) in Stanislav Rohrman (1899–1973) ter kipar Tone Kralj (1900–1975). V to intenzivno soustvarjanje med generacijami se je vključil tudi Kos, ko se je leta 1926 kot profesor za prostoročno in dekorativno risanje pridružil sijajni profesorski ekipi domačih arhitektov, slikarjev in kiparjev na Srednji tehnični šoli.²⁶ Svoja slikarska dela je razstavljal po vsej Kraljevini SHS, v Pragi, Berlinu in na Dunaju in se podajal na številna potovanja po Evropi. Obiskoval je beneške, rimske, pariške in druge zahodno- in srednjeevropske umetnostne razstave, muzeje in galerije.²⁷ Verjetno si je ogledal tudi kakšno izmed številnih razstav oblikovanja in vzorčnih sodobnih

²⁶ Saša ŠANTEL, Delovanje umetnostno-obrtnih oddelkov, *Spominska knjiga 1888–1938. Ob 50 letnici izdala Državna tehniška srednja šola Ljubljana* (ed. Josef Reisner), Ljubljana 1938, p. 114.

²⁷ »Nadalje sem svoje obzorje razširjal na potovanjih po Italiji, Češkoslovaški, Nemčiji, Franciji, Belgiji in Holandiji« (Kos 1998, cit. n. 1, p. 161).

8. Otto Prutscher, Soba v vrtnem paviljonu na Dunaju na razstavi Genossenschaft bildenden Künstler

bivališč, kakršna je bila na primer leta 1927 v organizaciji Deutscher Werkbund soseska Weissenhof v Stuttgartu, kakršne so se odvijale v dunajskih Künstlerhaus in Umetnoobrtne muzeju, ali na bienalih v Monzi.²⁸ Neizčrpen vir zamisli v širšem srednjeevropskem kulturnem prostoru so predstavljale umetnostne revije, italijanske *La Casa Bella*, *Emporium in Archittetura e Arti Decorative*, francoska *Art et Décoration*, predvsem pa nemško pisane dunajska *Der Architekt* (1895–

²⁸ V Monzi nad Milanom so se bienala zvrstila v letih 1923, 1925 in 1927, leta 1930 pa se preselila v Milano in postala trienala (Cf. Irene de GUTTRY – Maria Paola MAINO, Gli anni Venti, *Il mobile déco italiano*, Roma 1988, pp. 13–23). Ker je Kos Pariz prvič obiskal šele leta 1927 (ILICH-KLANČNIK 1992, cit. n. 9, p. 117), pa si ni mogel ogledati znamenite Mednarodne razstave uporabne in industrijske umetnosti (Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels), ki je bila organizirana leta 1925 in je dala ime novemu umetnostnemu slogu art deko. Cf. Martin BATTERSBY, *L'Art Déco, Encyclopédie visuelle des arts décoratifs 1890–1940* (ed. Philippe Garner), Paris 1978, pp. 18–27; Nancy J. TROY, *Reconstructing Art Deco. Purism, The Department Store, and the Exposition of 1925, Modernism and the Decorative Arts in France. Art nouveau to Le Corbusier*, New Haven 1991, pp. 159–226.

9. Moderno stanovanje (načrte je izdelal akad. slikar prof. G. A. Kos)

10. G. A. Kos, Knjižna omara z okrasno zloženim furnirjem, med 1925 in 1930, fotografija in pohištvo zasebna last.

1922), darmstadtška *Deutsche Kunst und Dekoration* (1897–1932), stuttgartška *Innen-Dekoration* (1900–1943) in Münchenski *Dekorative Kunst* (1897–1929) in *Die Kunst* (1900–1944), v katerih so svoje interierje sproti objavljali tako nemški (npr. Karl Bertsch [1873–1933], Adolf Gustav Schneck [1883–1971] in Paul Grieser [1894–1964]) kot avstrijski arhitekti, umetniki in oblikovalci (npr. Hugo Gorge [1883–1934], Ernst Lichtblau [1883–1963], Carl Witzmann [1883–1952], Franz Schuster [1892–1972], Felix Augenfeld [1893–1984]). Avstrijska, drastično skrčena država je bila po izgubljeni vojni v identitetni krizi in finančno na tleh. Profesorja na Umetnoobrtni šoli arhitekta Josef Hoffmann (1870–1956) in Josef Frank (1885–1967), na primer, sta sprva na Dunaju reševala zgolj pomanjkanje socialnih

stanovanj in nujno potrebne skromne notranje opreme,²⁹ proti sredini dvajsetih let pa sta se z drugimi arhitekti, umetniki in oblikovalci vrnila k razvoju pohištva za spet gospodarsko močnejše meščanstvo. V bidermajerski tradiciji prijetnega in elegantnega domačega in javnega okolja vzgojenem Dunaju se nista mogla prijeti niti togi ekspresivno monumentalni slog nemškega kova niti hladno mehanski stil kolektivistično mednarodnega Bauhauusa. Pač pa sta v naši nekdanji prestolnici vzniknili in se včasih prepletli smeri, za kateri sta bila v formi in vsebini enako značilno najsodobnejše poenostavljanje na bistvo in zagotavljanje modernega udobja. Prva smer, ki so jo s podjetjem Hiša in vrt (Haus & Garten)³⁰ gojili Josef Frank, Oskar Strnad (1879–1935) in Oskar Wlach (1881–1963) (sl. 7), je v povezavi s serijsko izdelavo v duhu podeželske srednjeevropske in anglo-ameriške ter visoke japonske kulture uvajala novo individualnost s postopnim dodajanjem opreme. Druga smer, t. i. dunajski art deko (sl. 8), pa je v povezavi z obrtniško izvirnostjo v duhu visoko razvitih evropskih historičnih in azijskih umetnostnih slogov vztrajala v zmerno reprezentančnem individualizmu.³¹

Tudi sijajno proporcionirano izvirno Kosovo pohištvo je izražalo dunajsko sproščeno eleganco. Leta 1930 so bili v reviji *Žena in dom* objavljeni trije novi interierji (z že objavljenim bifejem iz njegovega doma) (sl. 9) in izpostavljene odlične barvne harmonije: »Prinašamo primere, v katerih se je iz obstoječih pogojev nalahko naslanjal na starinske sloge, a vendarle celoto rešil v izrazito modernem duhu, a druge zopet, kjer je uporabljal najmodernejše principe. Žal le, da nam ni mogoče podati slik v barvah, pokazale bi nam barvno lepoto prostora, ki je ravno pri Kosu prav posebno izrazita, kar je čisto naravno, če pomislimo, da jo je ustvaril slikar-

²⁹ Christian WITT-DÖRRING, Wiener Wohnraumgestaltung 1918–1938, *Neues Wohnen. Wiener Innenraumgestaltung 1918–1938* (Wien, Museum für angewandte Kunst, 8. 5.–24. 8. 1980, ed. Gerhart Egger), Wien 1980, pp. 27–45.

³⁰ Marlene OTT, Josef Frank und das Einrichtungs-Unternehmen Haus & Garten, *Wohnen zwischen den Kriegen. Wiener Möbel 1914–1941* (ed. Eva B. Ottillinger), Wien – Köln – Weimar 2009, pp. 121–130; Sebastian HACKENSCHMIDT, Handwerkliche Typisierung. Die Wiener Möbelkultur zwischen Tischlerkultur und Massenproduktion / Typification through Craftsmanship. Viennese Furniture Culture between Carpentry and Mass Production, *Josef Frank Against Design. Das anti-formalistische Werk des Architekten / The Architect's Anti-Formalist Oeuvre* (edd. Christoph Thun-Hohenstein – Hermann Czech – Sebastian Hackenschmidt), Wien 2016, pp. 172–184.

³¹ Eva B. OTTILLINGER, Die »andere« Moderne. Wiener Wohnungseinrichtungen der Zwischenkriegszeit, *Wohnen zwischen den Kriegen. Wiener Möbel 1914–1941* (ed. Eva B. Ottillinger), Wien – Köln – Weimar 2009, pp. 15–41; Josef Hoffmann, *Ein unaufhörlicher Prozess. Entwürfe vom Jugendstil zur Moderne* (ed. Peter Noever), München 2010, pp. 35–44; Rainald FRANZ, Österreichisches Kunstgewerbe und Design 1920–1930 = Austrian Applied Arts and Design 1920–1930, *Austria. Architektur. Wohnkultur. Kunst = Architecture. Living culture. Art* (edd. Rainald Franz – Robert Keil – Markus Kristan), Wien 2012.

-kolorist.«³² Pohištvo delovne in dnevne sobe (sl. 10) se slogovno ne razlikuje od tistega, ki ga je zasnoval za istovrstna prostora doma, na stolih v jedilnici pa je po svoje parafraziral med srednjeevropskimi oblikovalci priljubljeni kitajsko-japonski mrežasti motiv. Na umetnoobrti šoli se je izkazal tudi za izvrstnega profesorja. Umetnostni zgodovinar Ante Gaber je navdušeno zapisal:

Dominirajo pa na razstavi izdelki arhitektonsko-gradbenega odseka Tehniške srednje šole, kjer poučuje prostoročno risanje znani naš slikar prof. A. G. Kos s takim uspehom, da z vso pravico govorimo o njegovi šoli v naši umetnosti, ki bodo iz nje izšli mojstri domače stanovanjske umetnosti, res moderne in kultivirane. Od kompozicije preprostega ornamenta in tapete ter efektne plakata pa do dekorativnih panneaujev in barvnih skic interijerjev in celih stavb vse nam priča, da nam Kosovi učenci lahko dobavijo res udobne in lepe domove od kljuge na vratih pa do veternice na slemenu, od praktičnega ognjišča pa do arhitektonsko popolnega klavirja. [...] A. G. Kos je mojster, da ga nam upravičeno zavidajo tudi najslavnejše šole inozemstva, direktor Reisner pa vodja šole, ki s svojo energično roko podpira vsa zdrava stremjenja in gleda bistro v bodočnost, kjer zore bogati plodovi smotrenega dela Tehniške srednje šole – doba viška naše kulture.³³

Slikar Kos se je tudi v naslednjih letih še ukvarjal z načrtovanjem izredno domiselno v artdekojevskem in modernističnem duhu oblikovanega praktičnega in udobnega pohištva, ki ga je skrbno fotografiral in leta 1937 upravičeno zadovoljen zapisal: »Četudi posvečam slikarstvu kar največ svojega časa, moram pa le omeniti tudi svoje priložnostno delo na področju notranje arhitekture in mislim, da sem že marsikateremu prijatelju in prijatelja prijatelju v toplih barvah in prikupnih oblikah ustvaril prijetno domačnost.«³⁴

Viri fotografij: *Innen-Dekoration* XXXIII/1–2, 1922, p. 40 (1); *Illustracija*, 1/9, 1929, p. 302 (2); Narodni muzej, zbirka fotografij urednika revije *Arhitektura* Dragotina Faturja, doniranih leta 1956, foto G. A. Kos (3, 6); *Innen-Dekoration*, XXXVII/10, 1926, p. 360 (7); *Innen-Dekoration*, XLI/12, 1930, p. 444 (8); *Žena in dom*, I/5, 1930, p. 173 (9); zasebna last (10)Amsterdam 2001, lot 2 (3); © Universalmuseum Joanneum, Schloss Eggenberg (4)

³² Moderno stanovanje (Načrte je izdelal akad. slikar prof. G. A. Kos), *Žena in dom*, I/5, 1930, pp. 172–173.

³³ Ante GABER, Razstava Tehniške srednje šole v Ljubljani. Najzanimivejša šolska razstava zadnjih let, ki nam jamči, da dobimo mojstre umetnostne obrti in stanovanjske kulture, *Slovenski narod*, LXIII/137 [18. 6.], 1930, p. 2.

³⁴ Kos 1992, cit. n. 3, p. 569.

The Formative Years of Gojmir Anton Kos and the Central European Furniture Design of the 1910s and 1920s

SUMMARY

One of the most revered Slovenian painters of the twentieth century, Gojmir Anton Kos has recently been rediscovered also as a prominent Modernist and Art Deco furniture and interior designer. His outstanding sensibility in virtual space-structuring in the startling imagination of elegant color schemes, which have been copiously admired in his painting, also bore extraordinary fruit in his creation of entire interiors as well as individual furniture items and other pieces of interior design. Ever since his earliest steps into the artistic world in his native town of Gorica, Kos was an ardent adherent of the Classical simplicity of form, restraint, proportion, and harmony, as is known from his statements on the formation of his idiosyncratic all-round artistic expression. He spent the years of WWI at the Academy of Vienna. In the very last years of the glory of this cosmopolitan cultural center, he experienced first-hand the holistic arts by famous painters, sculptors and architect-designers, such as Josef Hoffmann and Adolf Loos. By benefiting from the great past artistic styles, the two modern twentieth-century styles were in the process of being created, namely Modernism and Art Deco. Kos further expanded his artistic views when in 1923 he spent several intense months in Berlin working for renowned architect Jean Krämer, where he witnessed the extraordinary influence of the innovative Bruno Paul, the first director of the reformed combined fine and applied arts school in the German capital. No less powerful must have been the impression on the young Kos made by the highly-spirited activities at the architectural (and, unofficially, design) department of the newly established University of Ljubljana, launched by the genius of Jože Plečnik and a student of the brilliant Max Fabiani, Ivan Vurnik. Furniture and furnishings design was also eagerly taken up by Kos's peers returning to Ljubljana from their studies in Vienna, Munich, Prague, Paris, Venice, and Rome. Starting in 1923, Kos designed sets of freshly modern elegant furniture and interiors, starting in his own home, which were produced by first-rate cabinet-makers in Ljubljana. He joined the elite artistic teaching staff of the Ljubljana Arts and Crafts School, regularly visited notable European exhibitions, museums, and galleries, and, together with other designers as well as makers and well-to-do middle-class patrons in the Slovenian capital, kept abreast of the latest developments in the arts through preeminent German, French, and Italian art journals.

Sinopsisi / Abstracts

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Katarina ŠMID, Herakles in Alkestida na šempetrski grobnici. Aticizirajoči provincialni relief

Ključne besede: Herakles, Alkestida, Šempeter v Savinjski dolini, rimska doba, Vindonij, poliklejtovsko kiparstvo, klasicizem

Prispevek obravnava upodobitev Herakla in Alkestide na Vindonijevi grobnici na rimski nekropoli v Šempetru v Savinjski dolini. Četudi motiv relativno pogosto nastopa v rimski dobi in ga v lepem številu zasledimo v donavskih provincah, pa šempetrski prizor od njih izstopa, kar se kaže zlasti v podobi Herakla in skalnati pokrajini, po kateri stopata protagonista. Medtem ko Alkestida najbolje ustreza liku na stenski sliki v Tiru, pa pri Heraklovem poudarjenem mladostništvu, kontrapostu in navzdol uprtemu pogledu pridejo bolj do izraza poliklejtovski vzori, lik pa še najbolj ustreza Heraklu na aticizirajočem trifiguralnem reliefu v Vili Torlonia. Na grške vzore nenazadnje kaže tudi skalnata pokrajina s skalo, na kateri počiva kij. Slednji detajl je denimo prisoten pri Lizipu pripisanemu Heraklu tipa Farnese, še bolj izrazito pa pri reliefu št. 12 Telefovega friza Pergamonskega oltarja.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Katarina ŠMID, Heracles and Alcestis in the Tomb in Šempeter. An Atticising Provincial Relief

Keywords: Heracles, Alcestis, Šempeter in the Valley of Savinja, Roman era, Vindonius, Polyclitan statuary, classicism

This paper discusses the scene of Heracles and Alcestis in Vindonius' tomb in the Roman necropolis of Šempeter in the Savinja Valley. Although the motif is relatively well spread in the Roman era and appears relatively often in the Danubian provinces, the scene in Šempeter stands out especially in the effigy of Heracles and the setting with the outcropping rock, which supports the club. While Alcestis resembles Alcestis on the wall painting in Tyros, Heracles' emphasized adolescence, contrapposto pose, and bowed head draw attention to Polyclitan characteristics, whereas the hero matches at its best Heracles in the Atticizing three-figure relief in Villa Torlonia. Nevertheless, also the rocky setting with the outcropping rock, on which the club lies, points to the Greek roots. That detail is present on to Lysippus attributed Weary Heracles and also in the relief plate no. 12 of the Telephos' Frieze from the Great Altar.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Guido TIGLER, Upodobitev Samsona "Arturjevega mojstra"

Ključne besede: Samson v boju z levom, romansko kiparstvo, Arturjev mojster, Modena (Italija) katedrala, Wiligelmo

Objava reliefa v tufastnem apnencu z upodobitvijo Samsona z levom v zasebni zbirki, ki prihaja iz okolice Modene, se datira v dvajseta leta 12. stoletja in se pripisuje »Arturjevemu mojstru«, pripadniku Wiligelmove šole.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Guido TIGLER, A Depiction of Samson by "Master of Arthur"

Keywords: Samson and the lion, romanesque sculpture, Arthur Master, Modena (Italy) cathedral, Wiligelmus

Publication of a relief in tufaceous limestone with Samson and the lion, in a private collection, coming from the surroundings of Modena, datable to the 1120s and attributable to the "Master of Arthur", a member of Wiligelmo's school.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Renata NOVAK KLEMENČIČ, Nekaj novih izhodišč za rekonstrukcijo koperske romanske stolnice

Ključne besede: Koper, stolnica Marijinega Vnebovzeta, romanika, arhitektura, kripta, Oglej, Novigrad

V osnovi romanska bazilika s kripto pod dvignjenim korom in portikom na zahodu je bila v 15. stoletju podaljšana proti zahodu, v baroku pa spremenjena v dvoransko cerkev. Staro romansko stolnico je mogoče rekonstruirati na osnovi tlorisa iz leta 1690, arhitekturnih ostankov, opisov iz zgodnjega novega veka in primerjalnega gradiva. Cerkev je med večjimi stolnicami jadranskega prostora tega časa, po tipologiji – gre za triladijsko baziliko, predeljeno s stebri, ki ima apside v ravni vrsti – in po oblikovanju dvignjenega kora nad kripto je primerljiva s Poponovo fazo oglejske bazilike (1021–1031) in s katedralo v Novigradu, ki je prav tako nastala po oglejskih vzorih.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Renata NOVAK KLEMENČIČ, Reconsidering the Reconstruction of the Romanesque Cathedral in Koper

Keywords: Koper, Capodistria, cathedral, Romanesque, architecture, crypt, Aquileia, Cittanova

The Cathedral of Koper (Ital. Capodistria) was originally a Romanesque basilica with a crypt under a raised choir in its eastern part and with a portico to the west. In the 15th century, it was extended to the west and converted into a hall church in the Baroque period. The old Romanesque cathedral can be reconstructed based on a floor plan from 1690, as well as architectural remains, descriptions from the early modern period, and comparative material. The church is among the larger cathedrals of the time in the Adriatic area. In terms of typology, being a three-nave basilica with columns, apses in a straight

row to the east, and a raised choir above the crypt, it is comparable to the Basilica of Aquileia as it was rebuilt (1021–1031) by Patriarch Poppo, and to the cathedral in Novigrad, which was also built following the models of Aquileia.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Sara TURK MAROLT, Izgubljene, pozabljene in novo odkrite srednjeveške stenske poslikave iz nekdanje cerkve in samostana sv. Frančiška v Koprju

Ključne besede: samostan in cerkev sv. Frančiška, Koper, frančiškani, freske, stensko slikarstvo, 14. stoletje

Stenske poslikave so, kljub danes skopim še vidnim ostankom, v srednjem veku krasile tako notranjščino cerkve sv. Frančiška kot tudi nekatere samostanske prostore. V medvojnem obdobju so v sklopu restavratorskih del tržaške Soprintendenze v križnem hodniku zabeležili več odkritih fragmentov fresk, med katerimi sta bili najbolj ohranjeni poslikava (v dveh plasteh) v luneti portala, ki je povezoval križni hodnik s cerkvijo, in poslikava na desni strani istega portala z Marijo z detetom na prestolu, sv. Frančiškom in klečečim vitezom v priprošnji. Prav tako so bili na severni steni v cerkvi sv. Frančiška v času obnovitvenih del v 60. letih odkriti fragmenti (po vsej verjetnosti) freskantskega cikla iz življenja sv. Frančiška, v času zadnjih obnovitvenih del (2007–2013) pa tudi dve plasti stenske poslikave za sedilijami v niši na južni steni prezbiterija. Prispevek se osredotoča na zgodovino odkritja poslikav ter na njihovo slogovno in časovno opredelitev.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Sara TURK MAROLT, Lost, Forgotten, and Newly Discovered Medieval Frescoes from the Former Church and Monastery of St. Francis in Koper

Keywords: church and cloister of Saint Francis, Koper, franciscans, fresco painting, mural painting, 14th century

Despite the scarcely visible remains, the wall paintings adorned the interior of the medieval church of Saint Francis as well as some parts of the monastery. During the restoration work of the Trieste Soprintendenza at the end of the interwar period, several fragments of fresco paintings were recorded in the cloister area. The best preserved were a fresco painting (in two layers) in the lunette of the portal connecting the church with the cloister, and the painting located on the right side of the same portal featuring the Virgin with the child on the throne with St. Francis and the kneeling knight. Fragments of mural paintings were also discovered on the north nave wall in the church of St. Francis during the restoration works in the 1960s, and in the main chapel in the niche on the south wall at the time of the last restoration works (2007–2013). The article focuses on the history of the discovery of paintings, and on their analysis.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Anabelle KRIŽNAR, Avtorstvo stenskih poslikav, pripisanih Janezu Aquili, na osnovi materialne karakterizacije ometov in slikarskih tehnik

Ključne besede: Johannes Aquila, ometi, pigmenti, slikarske tehnike, avtorstvo

Janez Aquila je znan po stenskih poslikavah iz ok. 1400 v Veleméru (Madžarska), Turnišču in Martjancih (Slovenija) ter Bad Radkersburgu in Fürstenfeldu (Avstrija). V tej raziskavi smo z različnimi invazivnimi in neinvazivnimi tehnikami (OM, SEM-EDX, FTIR, XRD, XRF, VIS) analizirali materiale in slikarske tehnike, ki so jih uporabljali on sam in njegova delavnica. Pridobljeni rezultati odkrivajo veliko razliko v kakovosti tehnične izvedbe med njegovimi zgodnjimi poslikavami in kasnejšimi, ki so jih večinoma izvedli njegovi učenci.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Anabelle KRIŽNAR, Authorship of Wall Paintings Attributed to Johannes Aquila on the Basis of Material Characterization of Plasters and Painting Techniques

Keywords: Johannes Aquila, plasters, pigments, painting techniques, authorship

Johannes Aquila is well known for his mural paintings from around 1400 in Velemér (Hungary), Turnišče and Martjanci (Slovenia), Bad Radkersburg and Fürstenfeld (Austria). In this research, materials and painting techniques used by him and his workshop were studied, applying different invasive and non-invasive techniques (OM, SEM-EDX, FTIR, XRD, XRF, VIS). Obtained results revealed a huge difference in the quality of technical execution between his early murals and his latter ones, where most of the work was carried out by his disciples.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Gašper CERKOVNIK, Srednjeveška fragmenta Živega križa in Pohoda sv. Treh kraljev v Topolšici: novoodkrito delo t. i. vojvodske delavnice

Ključne besede: Topolšica, srednjeveško stensko slikarstvo, ikonografija, Živi križ, Pohod in poklon sv. Treh kraljev, vojvodska delavnica

Leta 2018 so bili v cerkvi sv. Jakoba v Topolšici nepričakovano odkriti fragmenti srednjeveške stenske poslikave. Prvi prikazuje nenavadni motiv Živega križa, drugi Pohod sv. Treh kraljev. Upodobitev Živega križa je po fragmentu na Ptujju šele druga znana v Sloveniji, poslikave pa se slogovno vežejo na prav tako redka dela t. i. vojvodske delavnice, ki je delovala predvsem na Štajerskem. Na podlagi sloga jih zato lahko datiramo v drugo desetletje 15. stoletja.

Gašper CERKOVNIK, Medieval Fragments of the Living Cross and Procession of the Magi in Topolšica: a New Work by So-called “Ducal Workshop”

Keywords: Topolšica, medieval mural painting, iconography, Living Cross, Procession and Adoration of the Magi, Ducal Workshop

In the year 2018 a surprising discovery of fragmented medieval frescoes was made in St. James' church in Topolšica. The first fragment depicts an unusual motif of the Living Cross, the second one the Procession of the Magi. The depiction of the Living Cross is, after that one in the Ptuj parish church, the second example known in Slovenia, while the frescoes can be identified as a relatively rare work of the so-called “Ducal Workshop”, active mostly in Duchy of Styria. According to the style, they can be dated into the second decade of the 15th century.

Mojca JENKO, Lepa Sočutna s Starih Svetih gorà nad Podsredo v luči novejših spoznanj

Ključne besede: Lepa Pietà, Stare gore nad Podsredo, praška cesarska delavnica, Křivákova Pietà (Olomouc, Moravska), Benediktinska opatija Seeon (Bavarska), Bílá Hora (kamnolom), petrografska analiza

Plastika, razstavljena v Narodni galeriji v Ljubljani, je pripisana krogu Mojstra sv. Jakoba, najpomembnejšega kiparja Ptujskogorske kiparske delavnice, izšolanega v Pragi, v kiparski delavnici svetovidske stavbarske delavnice. Novejša češka strokovna literatura dokazuje, da so tam izdelali vrsto Lepih Pietà, izklesanih iz monolitnih blokov iz kamnoloma v Bili Hori. Raztresene so širom Evrope; naročnikom so jih dostavljali po rekah in ko-pnem. Tudi naš primerek je nedvomno izklesal v praški cesarski delavnici izšolani kipar, kar dokazuje formalne značilnosti, vključno z detajli; izjemno blizu je Křivákovi Pietà iz Olomouca (Moravska) in Lepi Sočutni iz benediktinske opatije Seeon (Bavarska). Od vseh pa se razlikuje po Marijinem pogledu v daljavo, kar dokazuje nadaljnjo stopnjo slogovnega razvoja. Kje je Lepa Sočutna s Starih Svetih gora nastala, bo ostala skrivnost vse dotlej, ko bo opravljena petrografska analiza.

Mojca JENKO, Latest Findings about the Beautiful-Style Pietà from Stare Svete Gore nad Podsredo

Keywords: Beautiful-Style Pietà, Stare gore nad Podsredo, Prague Imperial Workshop, Křivák's Pietà (Olomouc, Moravia), Benedictine Monastery in Seeon (Bavaria), Bílá Hora (quarry), petrographic analysis

This Pietà sculpture, on permanent display at the National Gallery of Slovenia, has been attributed to the circle of the so-called Master of St. James, the leading sculptor of the Ptujška Gora workshop, who had been trained in Prague, in the workshop of the St. Vitus cathedral. Bohemian researchers have recently shown that a number of Beautiful-Style Pietàs carved from the Bílá Hora quarry monoliths originated from this Prague workshop and, by river and land, travelled widely across central Europe. With its formal

characteristics and detailing, our Pietà appears to be stylistically close to Křivák's Pietà from Moravian Olomouc and to the Beautiful Pietà from the Bavarian Benedictine Monastery in Seon. Madonna's distinct gaze into the distance, though, seems to point to a later stylistic stage. Nevertheless, without a petrographic analysis, the origin of the Pietà from Stare Svete Gore nad Podsredo remains unsolved.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Katarina RICHTER, Poslikava starejše beljaške slikarske delavnice v cerkvi sv. Doroteje v Žabnicah (Camporosso in Valcanale)

Ključne besede: starejša beljaška slikarska delavnica, Friderik Beljaški, Janez Ljubljanski, Žabnice, Kanalska dolina

V cerkvi sv. Doroteje v Žabnicah v Kanalski dolini so bile leta 2013 odkrite, pred kratkim (2018–2019) pa konservirane kakovostne srednjeveške freske. Poslikava severne ladijske stene je posvečena Pohodu in Poklonu sv. treh kraljev, slavoločna stena pa drugim svetopi-semskim in svetniškim podobam. Na podlagi slogovnih in motivnih podobnosti s poslikavami na Avstrijskem Koroškem so freske pripisljive starejši beljaški slikarski delavnici Friderika Beljaškega s sodelovanjem Janeza Ljubljanskega. Nastale so proti sredini 15. stoletja.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Katarina RICHTER, Frescoes by the Elder Villach Painting Workshop in the Church of St. Dorothy in Žabnice (Camporosso in Valcanale)

Keywords: the Elder Villach Painting Workshop, Friedrich of Villach, Johannes of Laibach, Camporosso, Valcanale

In 2013 medieval frescoes of considerable quality were discovered in the small church of Saint Dorothy in Camporosso in Valcanale, Italy. They have also recently been conserved (2018–2019). The north wall of the nave is dedicated to the scenes of the Journey and Adoration of the Magi while the triumphal arch is decorated with more scenes from the Bible as well as images of saints. On the basis of stylistic and motif similarities to wall paintings in Carinthia, Austria, the frescoes may be attributed to Master Friedrich of Villach and his Elder Villach Painting Workshop with the collaboration of Johannes of Laibach. The frescoes were painted towards the middle of the 15th century.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Nataša GOLOB, Magister Briccius Preprost de Cilia in njegove knjige

Ključne besede: Brikcij Preprost iz Celja († 29. 11. 1505), zasebna knjižnica, Brikcijevi podpisi, latinski avtorji, italijanski humanizem, dunajsko knjižno slikarstvo

Brikcij Preprost iz Celja je bil profesor na dunajski Artistični fakulteti, večkrat njen dekan in kancler oz. rektor Univerze na Dunaju. Kot profesor latinščine je bil dobro seznanjen z rimsko književnostjo in s humanističnimi tokovi v Italiji, ki jih je v svojem delovanju uvajal na dunajsko univerzo in dvor. Iz njegove knjižnice, ki jo je zapustil Bursi Ramung, se je ohranilo – z njegovimi podpisi izkazani – pet rokopisov, pet prvotiskov in štiri enote so utemeljeno pripisane njegovi knjižnici. Članek obravnava tudi rokopisne in slikarske povezave med rokopisi z Dunaja in dežele Kranjske.

Nataša GOLOB, Magister Briccius Preprost de Cilia and his Books

Keywords: Briccius Preprost de Cilia († 29. 11. 1505), personal library, Briccius' subscriptions, Latin authors, Italian humanism, Viennese illumination

Briccius Preprost de Cilia was professor at the Vienna Artistic faculty, several times its Dean and also the Chancellor of the Vienna University. As a professor of Latin, he was well acquainted with Roman literature and humanistic currents in Italy; during his professorship he introduced humanistic values at the University and at the Court. From his library, which he bestowed to Bursa Ramung, we definitively know of five manuscripts with his subscriptions, five incunabula and a further four units, all ascribed to his library. The paper also tackles the connections between manuscript and illumination production from Vienna and Carniola.

Mija OTER GORENČIČ, Epitaf Jurija Ravbarja, Razrešena uganka nagrobne freske s konca 15. stoletja v stiški cerkvi

Ključne besede: Stična, samostanska cerkev, nagrobna freska, Jurij Ravbar, 15. stoletje

Prispevek prinaša odkritje, komu je bila posvečena nagrobna freska na slopu med glavno in južno stransko ladjo pod pevskim korom cistercijanske cerkve v Stični. Freska velja za edino znamenje renesanse v slovenskem zaledju v zgodnjih osemdesetih letih 15. stoletja. V članku je predstavljeno, da je bila freska naslikana za Jurija Ravbarja. Avtorica ugotavlja, da je bilo v naslikani luneti freske prvotno več grbov, od katerih je danes ohranjen le še grb ogrskega kraljestva. Grbe interpretira v smislu izražanja pripadnosti cesarju Frideriku III., ki je imel na svojem nadvojvodskem pečatu levo ob svoji podobi staroogrski grb ter grbe Avstrije, Koroške in Slovenske marke.

Mija OTER GORENČIČ, Georg Rauber's epitaph. The Mystery of the Late 15th-Century Painted Epitaph in the Stična Cistercian Church Solved

Keywords: Stična, monastery church, epitaph, Georg Rauber, the 15th century

The contribution at hand presents the discovery of the identity of the person to whom the epitaph on the pier between the main nave and the southern nave under the choir loft of the Cistercian church in Stična was dedicated. The fresco is considered the only sign of the Renaissance in the Slovenian hinterlands in the early 1480s. The article demonstrates that the fresco was painted for Georg Rauber. The author determines that the painted fresco lunette originally contained several coats of arms, of which only the coat of arms of the Kingdom of Hungary has been preserved. She interprets the coats of arms as an expression of loyalty to Emperor Frederick III, whose archducal seal included the coat of arms of the Kingdom of Hungary and the coats of arms of Austria, Carinthia, and Windic March to the left of his portrait.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Alessandro QUINZI, Correggio, Schongauer in slike za kapelo Del Bono

Ključne besede: Correggio, kapela Del Bono, Parma, Martin Schongauer, renesansa, grafične predloge, slikarstvo

Sliki Mučeništvo svetih Placida, Flavie, Eutikija in Viktorina in Kristusovo objokovanje sta nastali v letih 1522–24 za kapelo Del Bono v benediktinski cerkvi sv. Janeza Evange-lista v Parmi in sodita med Correggiove vrhunce. Pri nastanku obeh platen so bile odlo-čujoče tako želje naročnika, benediktinskega patra Placida Del Bona, kot njuna postavitev na vzdolžni steni družinske kapele Del Bono. Doslej neopažen je ostal vpliv bakrorezov Martina Schongauerja Kristusovega bičanja in Kristusovega polaganja v grob iz cikla Pasijona, iz sredine osmega desetletja 14. stoletja. V sv. Placidu smemo prepoznati tudi naročnikov portret.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Alessandro QUINZI, Correggio, Schongauer and the Paintings for the Del Bono Chapel

Keywords: Correggio, Del Bono Chapel, Parma, Martin Schongauer, Renaissance, prints as models, painting

The paintings *The Martyrdom of Saints Placidus, Flavia, Eutychius and Victorinus* and *The Lamentation of Christ* were created in 1522–24 for the Del Bono Chapel in the Benedictine Church of St. John the Evangelist in Parma and are among Correggio's high-lights. Both the wishes of the client, the Benedictine Father Placido Del Bono, and their placement on the longitudinal wall of the Del Bono family chapel were decisive in the creation of the two canvases. Until now, the influence of Martin Schongauer's copperplate engravings of *Flagellation* and *Entombment* from the Passion cycle, from the middle of the eighth decade of the 14th century, has remained unnoticed. St. Placidus can also be recognized as the client's portrait.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Uroš LUBEJ, Slikar Joannes Almenak (Antwerpen ?, ok. 1640/45–po 1684)

Ključne besede: Almanach, Joannes Almenak, Frans de Neve II., Antwerpen, Dunaj, Ljubljana, presta, holandsko in flamsko slikarstvo 17. stoletja

Članek razkriva identiteto flamskega slikarja, ki je bil do zdaj znan le kot Almanach, Almenak iz Antwerpna in Almenaco Belga, na podlagi dokumenta s krstnim vpisom z dne 7. april 1679, Dunaj, kjer je prvič omenjeno tudi njegovo ime. Botra sta bila slikarja Joannes Almenak in Frans de Neve II.. Zaradi njune odsotnosti v času slovesnosti, sta ju zastopala slikarja Gabriel Steger in Elias Fürlich. Johannes Almenak se je rodil v letih 1640–45 ali malo pred tem, verjetno v Antwerpnu, njegova prva slikarska dela so nastala že pred letom 1670. Na začetku leta 1679 se je slikar mudil na Dunaju, v zgodnjih osemdesetih letih 17. stoletja pa je bil več let dejaven na Kranjskem. Ni znano, kdaj je slikar zapustil naše kraje in kam ga je vodila pot, gotovo pa je bil še dejaven v času nastanka slike *Potujoča muzikanta*, ki je posredno datirana 1684 (*ante quem non*).

**Uroš LUBEJ, The Painter Joannes Almenak
(Antwerpen ?, ca. 1640/45 – after 1684)**

Keywords: Almanach, Joannes Almenak, Frans de Neve II, Antwerp, Vienna, Ljubljana, pretzel, 17th Century Dutch and Flemish painting,

This article reveals the identity of the Flemish painter who until now was known only as Almanach, Allmenak from Antwerp, and Almenaco Belga, based on a document of a baptismal entry on 7 April 1679 in Vienna, where his first name is mentioned. The child's godfathers were the painters Joannes Almenak and Frans de Neve II. Due to their absences during the ceremony, they were represented by painters Elias Fürlich and Gabriel Steger. Johannes Almenak was born in 1640–45 or shortly before, probably in Antwerp, and his first paintings were created before 1670. The painter was in Vienna at the beginning of 1679, and in the early 1680s, he was active in Carniola for several years. It is not known when the painter left Slovenian lands or where his path led him, but he was certainly still active at the time of the creation of the painting *Two Travelling Musicians*, which is indirectly dated 1684 (*ante quem non*).

Enrico LUCCHESI, Risba Pietra Liberija za ljubljansko stolnico v Ameriki

Ključne besede: Pietro Liberi, risba, barok, beneška umetnost

Risba Benečana Pietra Liberija, ki prikazuje študijo treh angelov, je ohranjena v Eskenazi Museum of Art v Bloomingtonu, Indiana, ZDA. List je priprava zgornjega detajla oltarne slike sv. Miklavža med svetima Mohorjem in Fortunatom za ljubljansko stolnico (1674).

Enrico LUCCHESI, An American drawing by Pietro Liberi for the Ljubljana Cathedral

Keywords: Pietro Liberi, drawing, baroque, venetian art

A drawing by the Venetian Pietro Liberi, depicting a Study of Three Angels, is preserved at the Eskenazi Museum of Art in Bloomington, Indiana, USA. The sheet is preparatory to the upper detail of the altarpiece of St Nicholas between Saints Hermagoras and Fortunatus for the Ljubljana Cathedral (1674).

**Monika OSVALD, Giovanni Pacassi starejši († 1697) in veliki oltar
v Marijini cerkvi na Sveti Gori pri Gorici (pred 1686)**

Ključne besede: Giovanni Pacassi starejši (†1697), Leonardo Pacassi (†1697), Sveta Gora nad Gorico, Marijino Celje (Lig), Avber na Krasu, Goriška grofija

V Breviariju o zgodovini svetišča na Sveti Gori nad Gorico (1778) se je ohranil prepis predračuna za veliki marmorni oltar, ki ga je predložil Giovanni Pacassi starejši. Oltar je datiran pred 1686, saj so tega leta nanj prenesli Marijino milostno podobo. Ko je bilo

svetišče 1786 ukinjeno, so oltarno arhitekturo odkupili za Marijino Celje (Lig), tabernakelj pa za Avber na Krasu.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Monika OSVALD, Giovanni Pacassi the Elder († 1697) and the Main Altar in the Marian Sanctuary of Sveta Gora pri Gorici / Monte Santo di Gorizia (before 1686)

Keywords: Giovanni Pacassi the Elder (†1697), Leonardo Pacassi (†1697), Sveta Gora nad Gorico / Monte Santo di Gorizia, Marija Celje (Lig), Avber na Krasu, County of Gorizia

In the Breviary on the history of the sanctuary of Sveta Gora nad Gorico / Monte Santo di Gorizia (1778) has been preserved a transcript of the price quotation for the marble main altar, submitted by Giovanni Pacassi the Elder. The altar is dated before 1686, since that was the year in which the image of Our Lady of Grace was placed to it. When the sanctuary was abolished in 1786, the altar structure was bought by Marija Celje (Lig) and the tabernacle by Avber na Krasu.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Stefano ALOISI, Razmišljanja o nekaterih skulpturah v Furlaniji, pripisanih Giovanniju Bonazzi

Ključne besede: Furlanija, San Vito al Tagliamento, Udine, družina Altan, Giovanni Bonazza, Bortolo Cavalieri

Prispevek navaja razmišljanja o nekaterih skulpturah v Furlaniji (v San Vito al Tagliamento in v Vidmu), ki se povezujejo z Giovannijem Bonazzo in jih potrjujejo neobjavljeni arhivski dokumenti ter so tukaj pojasnjeni po kronološki plati. Poleg tega je postavljena hipoteza o morebitnem mladostnem sodelovanju kiparja z beneškim kamnosekom Bortolom Cavalierijem.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Stefano ALOISI, Considerations on Some Sculptures in Friuli Ascribed to Giovanni Bonazza

Keywords: Friuli, San Vito al Tagliamento, Udine, Altan family, Giovanni Bonazza, Bortolo Cavalieri

This paper sets out considerations, confirmed by unpublished archive papers, on certain existing sculptures in Friuli, in San Vito al Tagliamento, and in Udine, referred to Giovanni Bonazza and clarified here in their chronology. In addition, the hypothesis is put forward of a possible youthful collaboration between the sculptor and the Venetian stonecutter Bortolo Cavalieri.

Paolo GOI, Predlog za Bernarda Tabacca

Ključne besede: beneško kiparstvo 17.–18. stoletja, furlansko kiparstvo 17.–18. stoletja, Bernardo Tabacco, Francesco Tabacco

Kipar in altartist Bernardo Tabacco je deloval v Bassanu, Trevisu, Benetkah, Padovi pa tudi v Dubrovniku. Ta članek prispeva k boljšemu poznavanju delavnice z atribucijo novih del v Furlaniji in z noticami o njegovem bratu Francescu, njegovem sodelavcu.

Paolo GOI, On Bernardo Tabacco

Keywords: Venetian sculpture 17th–18th century, sculpture in Friuli 17th–18th century, Bernardo Tabacco, Francesco Tabacco

Sculptor and architect of altars, Bernardo Tabacco worked in Bassano, Treviso, Venice, Padua, as well as in Dubrovnik. This article contributes to improving the knowledge of the workshop with the attribution of new works in Friuli as well as with new documents about his brother Francesco, his collaborator.

Blaž KORPNIK, Nekaj novosti o kiparju Gregorju Božiču

Ključne besede: Barok, Božič Gregor, Claus Mark Anton, Gajšnik Janez Krstnik, Kompolje, Laško, Ljubljana, Loka pri Zidanem Mostu, Marx Andreas, Reiss Franc Krištof, Schoy Janez Jakob, Weissenkirchner Hans Adam, Wiederkehren Konstancija pl., Wintershofen Jožef Karel.

Prispevek obravnava baročnega kiparja Gregorja Božiča (o. 1676–1724). Kipar je živel in deloval v Laškem med letoma 1711 in 1724. Njegovo življenje slabo poznano, saj so arhivski viri, ki so na voljo, precej skopi s podatki. Med njimi prednjačijo zlasti matične knjige, za rekonstrukcijo njegovega opusa pa imamo na voljo le dva vira, ki izpričujeta njegovo avtorstvo. Kipar ima prepoznaven slogovni rokopis in ga lahko zato hitro ločimo od ostalih kiparjev.

Blaž KORPNIK, New Findings on the Sculptor Gregor Božič

Keywords: Baroque, Božič Gregor, Claus Mark Anton, Gajšnik Janez Krstnik, Kompolje, Laško, Ljubljana, Loka pri Zidanem Mostu, Marx Andreas, Reiss Franc Krištof, Schoy Janez Jakob, Weissenkirchner Hans Adam, Wiederkehren Konstancija pl., Wintershofen Jožef Karel.

The article discusses the baroque sculptor Gregor Božič (around 1676–1724). The sculptor lived and worked in Laško between 1711 and 1724. His life is poorly known, as the available archival sources are quite scarce with information regarding his day-to-day life. Among sources, the registry books are in the forefront, while there are only two sources that testify to his authorship. The sculptor has a recognizable stylistic handwriting and can therefore be quickly distinguished from other sculptors.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

**Metoda KEMPERL, Kanoniška hiša Ciril-Methodov trg 6
in arhitekt Candido Zulliani**

Ključne besede: arhitekt Candido Zulliani, kamnosek Franc Grumnik, kamnosek Karl Bombasi, Ljubljana, baročna arhitektura

V članku je predstavljena kanoniška hiša na Ciril-Methodovem trgu 6, katere obnovo so doslej pripisali ljubljanskemu arhitektu Candidu Zullianiju (1712–1769). Pregled knjigovodskih knjig ljubljanskega stolnega kapitlja je pokazal, da je bila hiša leta 1746 res obnovljena pod Zullianijevim vodstvom. Kamnoseške elemente na stavbi je izdelal kamnosek Karl Bombasi iz Ljubljane po Zullianijevih načrtih. Zullianiju so na podlagi omenjene dokumentirane rekonstrukcije pripisana tudi glavna pročelja s portali hiš na Ciril-Methodovem trgu 21, Novem trgu 2, Gosposki ulici 4 in Bregu 12.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

**Metoda KEMPERL, The Chapterhouse at Ciril-Methodov Trg 6
and the Architect Candido Zulliani**

Keywords: architect Candido Zulliani, stonemason Franc Grumnik, stonemason Karl Bombasi, Ljubljana, baroque architecture

The article presents the chapterhouse at Ciril-Methodov trg 6, whose reconstruction has, to date, been attributed to the architect Candido Zulliani from Ljubljana (1712–1769). A review of the accounting books of the Ljubljana Cathedral Chapter showed that the house was indeed reconstructed under Zulliani's direction in 1746. The building's stonework elements were made by the mason Karl Bombasi from Ljubljana according to Zulliani's plans. The main facades with portals of the houses at Ciril-Methodov trg 21, Novi trg 2, Gosposka ulica 4, and Breg 12 are also attributed to Zulliani based on the chapterhouse's documented reconstruction.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

**Polona VIDMAR, Portret Franca Antona grofa Schrattenbacha (1712–1783)
v Oaxaci**

Ključne besede: portretno slikarstvo, kavalirsko potovanje, 18. stoletje, Franc Anton Schrattenbach, Francesco Solimena

V članku je obravnavan portret mladega plemiča, ki je razstavljen v Museo de las culturas de Oaxaca v Mehiki. V muzeju je portretiranec identificiran kot član burbonske vladarske hiše, slika pa je pripisana Francescu Solimeni (1657–1747). Na podlagi napisa na portretu je avtorica v portretirancu prepoznala v Gradcu rojenega Franca Antona grofa Schrattenbacha (1712–1783) in obravnavala njegovo kavalirsko potovanje ter položaj v Neaplju, saj je bil nečak nekdanjega neapeljskega podkralja, Volfa Hanibala grofa Schrattenbacha. Pozornost je namenjena tudi različnim strategijam, ki so jih za pridobitev portreta med kavalirskim potovanjem uporabili Schrattenbach in njegova vrstnika in sorodnika, Ignac Marija II. grof Attems (1714–1762) in Ernest Henrik grof Wildenstein (1708–1768).

Polona VIDMAR, The Portrait of Franz Anton Count Schrattenbach (1712–1783) in Oaxaca

Keywords: portrait painting, Grand Tour, 18th century, Franz Anton Schrattenbach, Francesco Solimena

The article discusses a portrait of a young gentleman exhibited in the Museo de las Culturas de Oaxaca in Mexico. In the museum, the sitter is identified as a member of the House of Bourbon and the painting is attributed to Francesco Solimena (1657–1747). Based on the inscription on the portrait, the author identifies the sitter as Graz-born Franz Anton Count Schrattenbach (1712–1783), discusses the subject's Grand Tour and his position in Naples, being a nephew of the former Viceroy of Naples, Wolfgang Hannibal Count Schrattenbach. The paper draws attention to the various strategies for attending a portrait during Grand Tour, applied by Schrattenbach and his peers and relatives Ignaz Maria II Count Attems (1714–1762) and Ernst Heinrich Count Wildenstein (1708–1768).

Marjeta CIGLENEČKI, Avguštin Stegenšek – fotograf

Ključne besede: Avguštin Stegenšek, dokumentarna fotografija, dokumentiranje kulturne dediščine, fotografiranje cerkvenih zunanjščin in notranjščin, fotografiranje cerkvene opreme

Članek predstavlja Avguština Stegenška (1875–1920), enega pionirjev slovenske umetnostne zgodovine, kot fotografa. Fotoaparat je imel Stegenšek že med študijem v Rimu (1899–1902), kasneje pa je precej svojih prihrankov porabil za nabavo zanesljive foto opreme. Od 950 negativov, kolikor jih je leta 1920 evidentiral v njegovi zapuščini, se jih je ohranilo okrog 190 in nekaj dodatnih pozitivov. Vsi dokumentirajo umetnine, ki jih je raziskoval. Pri analizi Stegenškovih fotografij, objavljenih v njegovih dveh topografskih monografijah (iz let 1905 in 1909), članek pokaže, kako Stegenškove fotografije presega-jo raven zgolj dokumentiranja.

Marjeta CIGLENEČKI, Avguštin Stegenšek – Photographer

Keywords: Avguštin Stegenšek, documentary photography, documenting cultural heritage, taking photos of the church exteriors and interiors, taking photos of the church furnishing

The article presents Avguštin Stegenšek (1875–1920), one of the pioneers of Slovene art history, as a photographer. Stegenšek possessed a camera already while studying in Rome (1899–1902), later he spent a great amount of his savings to acquire reliable photo equipment. Out of 950 negatives, registered in his estate in 1920, around 190 and some additional positives have been preserved. All of them document the works of art he was researching. In analysing Stegenšek's photographs, published in his two topographical monographs (from 1905 and 1909), the article demonstrates how Stegenšek's photos exceed the level of mere documentation.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Franci LAZARINI, Nekdanje evangeličansko župnišče v Radljah ob Dravi – neznano zgodnje delo Otta Bartninga

Ključne besede: evangeličanska sakralna arhitektura, Štajerska, Radlje ob Dravi, 20. stoletje, pročodrimsko gibanje, Otto Bartning

Članek obravnava stavbo nekdanjega evangeličanskega župnišča v Radljah ob Dravi, zgrajena leta 1912 po načrtih Otta Bartninga, ki je kasneje postal eden najvidnejših nemških arhitektov in se je specializiral prav za evangeličansko sakralno arhitekturo. Njegov slabo raziskani zgodnji opus je nastal v tesni povezavi s pročodrimskim gibanjem (Los-von-Rom-Bewegung), razširjenim v nacionalno mešanih predelih Avstro-Ogrske v prvih desetletjih 20. stoletja, ki se je zavzemalo za prestop nemško govorečega prebivalstva iz katoliške v evangeličansko vero. Zgradba kaže precejšnje podobnosti z drugimi sodajnimi Bartningovimi župnišči, npr. v Peggau, Rottenmannu, Lipnici, Novém Městu pod Smrkem in do neke mere Kremsu.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Franci LAZARINI, Former Evangelical Parson's House in Radlje ob Dravi – Unknown Early Work by Otto Bartning

Keywords: evangelical sacred architecture, Styria, Radlje ob Dravi (Mahrenberg), 20th century, Away from Rome Movement, Otto Bartning

The article discusses the building of former evangelical parson's house in Radlje ob Dravi (German: Mahrenberg), built in 1912 and designed by Otto Bartning, who later became a renown German architect, specialised in evangelical sacred architecture. His early mainly unresearched oeuvre, is connected to the Away from Rome movement (Los-von-Rom-Bewegung), widespread in the nationally mixed regions of Austria-Hungary in the first decades of the 20th century, which required the Germanophone population to convert from Catholicism to Protestantism. The edifice strongly resembles Bartning's other contemporary parson's houses, e.g. in Peggau, Rottenmann, Leibnitz, Nové Město pod Smrkem, and to some extent Krems.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Katja MAHNIČ, Steletovo poročilo o varstvu spomenikov v prvem Zborniku za umetnostno zgodovino

Ključne besede: France Stelè, spomeniško varstvo, umetnostna zgodovina, konservatorstvo, stroka, konceptualni okvir

V prvem letniku *Zbornika za umetnostno zgodovino* je F. Stelè objavil dvodelni prispevek z naslovom *Varstvo spomenikov*. V prvem delu prispevka je uvodoma na kratko predstavil razvoj spomeniškega varstva v Sloveniji. Ta uvod je v historiografskem smislu izredno zanimiv iz več razlogov. Prispevek se osredotoča na v njem implicitno nakazano povezavo med spomeniškim varstvom in umetnostno zgodovino, kot jo je razumel in promoviral Stelè, ter spremembe njenega razumevanja v okviru kasnejšega razvoja spomeniškega varstva na Slovenskem. Izkaže se, da Stelè spomeniškega varstva ni razumel kot stroke, pač pa kot prizadevanje za doseg določenega cilja, ohranjanja spomenikov. Tisto, kar je dajalo tako vsebino kot strokovno podlago temu prizadevanju, je bila umetnostna zgodovina.

Za Steleta je bila torej umetnostna zgodovina tista, ki je določala predmet, metode in cilje delovanja spomeniškega varstva. V resnici je šlo torej za precejšnjo zožitev razumevanja spomeniškega varstva na varstvo pretežno umetnostnih spomenikov. Ta zožitev je imela pomemben vpliv na nadaljnji razvoj spomeniškega varstva na Slovenskem, ki se je po nekaj desetletjih znašlo pred nalogo utemeljevanja širitve področja svojega delovanja. Hkrati je Steletovo razumevanje spomeniškega varstva prineslo tudi umanjkanje razvoja prave spomeniškovarstvene teorije, razmisleka torej o temeljnih konceptih te dejavnosti, njenih ciljnih in metodah. Kljub kasnejši širitvi področja delovanja spomeniškega varstva, reorganizacije spomeniškovarstvene službe in vzpostavitve konservatorstva kot posebne stroke umetnostna zgodovina ohranja svojo ključno vlogo na področju spomeniškega varstva.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Katja MAHNIČ, Stelè's Report on Monument Protection in the First Volume of *Zbornik za umetnostno zgodovino*

Keywords: France Stelè, monument protection, art history, conservation, profession, conceptual framework

In the first volume of *Zbornik za umetnostno zgodovino* [*Art History Journal*], France Stelè published a two-part article entitled *Varstvo spomenikov* [*Monument Protection*]. In the first part of the article, he briefly presented the development of monument protection in Slovenia. This introduction is incredibly interesting, historiographically speaking, for several reasons. This article will focus on the connection between monument protection and art history that is implicitly indicated in it, as it was understood and promoted by Stelè, and on how its perception changed in the subsequent development of monument protection in Slovenia. As it turns out, Stelè did not view monument protection as a profession but as an effort towards attaining a specific goal, i.e. monument conservation. The contents and technical basis of this effort were provided by art history. Therefore, in Stelè's opinion, art history was what defined the subject, methods and aims of the monument protection practice. In fact, he viewed monument protection much more narrowly as primarily the protection of artistic monuments. This narrow definition had a major impact on the further development of monument protection in Slovenia, which was confronted with the task of justifying the expansion of its operation a few decades later. Moreover, Stelè's understanding of monument protection also resulted in a lack of development of genuine monument protection theory, i.e. of contemplation about the basic concepts of this activity, its goals, and methods. Despite the subsequent expansion of monument protection's area of activity, the reorganization of the monument protection service, and the establishment of conservation as a special profession, art history has retained its vital role in the field of monument protection.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Maja LOZAR ŠTAMCAR, Mladi Gojmir Anton Kos in srednjeevropsko oblikovanje pohištva v drugem in tretjem desetletju dvajsetega stoletja

Ključne besede: Gojmir Anton Kos, leta oblikovanja umetniške osebnosti, oblikovanje pohištva in notranje opreme, modernizem, artdeko, Dunaj, Berlin, Ljubljana

Gojmir Anton Kos ni bil samo eden najuglednejših slovenskih slikarjev, ampak tudi izreden oblikovalec pohištva in druge stanovanjske opreme. Pričujoča študija razkriva, kako se je vsestransko nadarjeni mladi Kos holistično umetniško formiral na Dunaju, v Berlinu

in Ljubljani. Že njegove prve zasnove za pohištvo in interierje so izdajale brezhibne proporce in skladnost rahločutno domiselnih form in barvnih shem v artdekojevskem smislu.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Maja LOZAR ŠTAMCAR, Gojmir Anton Kos and the Furniture Design of the 1910s and 1920s

Keywords: Gojmir Anton Kos, formative years, furniture and interior design, Modernism, Art Deco, Vienna, Berlin, Ljubljana

Gojmir Anton Kos was not only one of the most prominent Slovenian painters, but was also an extraordinary furniture and interior designer. The study reveals the formative years of the all-round talented young Kos in Vienna, Berlin and Ljubljana. His earliest designs for furniture and interiors already clearly manifested a flawless command of proportions and harmony of the sensitively imaginative shapes and color schemes in the Art Deco spirit.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Luca CABURLOTTO, Slovenija na plakatih zbirke Salce v Museo nazionale v Trevisu

Ključne besede: plakati, grafike, Slovenija, turizem, industrija, prireditve

V veliki zbirki plakatov, ki jo je ustvaril Ferdinando Salce, je veliko primerkov visoke grafične kvalitete, ki zadevajo Slovenijo in ki so jih ustvarili umetniki, kot so Ratomir Pesić, Janez Trpin, Eugen Šajn, Franz Lenhart, Peter Kocjančič, Ivan Pengov, Herman Hus, Božidar Jakac in drugi. Nastali so z namenom promocije turizma, industrije, prireditev in srečanj.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Luca CABURLOTTO, Slovenia on the Posters of the Collection Salce at the Museo Nazionale in Treviso

Keywords: posters, prints, Slovenia, tourism, industry, events

The great collection of posters made by Ferdinando Salce includes many of high graphic quality concerning Slovenia drawn by artists as Ratomir Pesić, Janez Trpin, Eugen Šajn, Franz Lenhart, Peter Kocjančič, Ivan Pengov, Herman Hus, Božidar Jakac and others, to promote tourism, industries, events, meetings.

Špela GROŠELJ, Hagija Sofija – model za klasične osmanske in sodobne turške mošeje? Primer nove mošeje na trgu Taksim

Ključne besede: Hagija Sofija, Mošeja na Trgu Taksim, Mimar Sinan, nacionalna identiteta, arhitektura

V tradicionalni turški umetnostni zgodovini je dolgo veljalo, da so bile klasične osmanske mošeje, zgrajene v 16. stoletju, zgrajene po modelu Hagije Sofije. Arhitekt večine klasičnih osmanskih mošej je Mimar Sinan. V preteklosti so se v zgodovino pisju začeli pojavljati številni miti o arhitektu Sinanu in njegovem odnosu do Hagije Sofije. Mnogi miti so imeli politično osnovo in so skupaj s arhitekturo igrali pomembno vlogo pri oblikovanju nacionalne identitete Turčije. Hagija Sofija in Mimar Sinan sta še danes nabita s politično simboliko. Velja to tudi za novo mošejo na trgu Taksim?

Špela GROŠELJ, Hagia Sophia as Model for the Classical Ottoman and a Possible Model for Contemporary Turkish Mosques? An Example of the New Mosque on the Taksim Square

Keywords: Hagia Sophia, Taksim Square Mosque, Mimar Sinan, National Identity, Architecture

In traditional Turkish art history, it has long been defended that classical Ottoman mosques, built in the 16th century, were built on the model of Hagia Sophia. The architect of most classical Ottoman mosques was Mimar Sinan. Throughout history, many myths about the architect Sinan and his relationship to Hagia Sophia began to appear in historical texts. Many myths had a political basis and, together with architecture, played an important role in shaping Turkey's national identity. Hagia Sofia and Mimar Sinan are still charged with political symbolism today. Is it the same with the new mosque on Taksim Square?

Avtorji / Authors

STEFANO ALOISI

aloisi.stefano@gmail.com

LUCA CABURLOTTO

Soprintendente archivistico del Friuli Venezia Giulia
via Alessandro Lamarmora, 17
IT-34139 Trieste
luca.caburlotto@cultura.gov.it

DOC. DR. GAŠPER CERKOVNIK

Oddelek za umetnostno zgodovino,
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
gasper.cerkovnik@ff.uni-lj.si

IZR. PROF. DR. MARJETA CIGLENEČKI

Krempljeva 9
SI-2250 Ptuj
marjeta.ciglenecki@gmail.com

PAOLO GOI

goi.paolo@gmail.com

ZASL. PROF. DDR. NATAŠA GOLOB

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
natasa.golob@ff.uni-lj.si

ŠPELA GROŠELJ

Ljubljana/Istanbul, doktorska študentka na Univerzi v Istanbulu
spela.groselj87@gmail.com

MAG. MOJCA JENKO

Narodna galerija
Puharjeva ulica 9
SI-1000 Ljubljana
mojca_jenko@ng-slo.si

PROF. DR. METODA KEMPERL

Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani
Kardeljeva ploščad 16
SI-1000 Ljubljana
metoda.kemperl@pef.uni-lj.si

BLAŽ KORPNIK

Mozirje

DRA. ANABELLE KRIŽNAR

Profesora Titular
Dpt. de Escultura e Historia de las Artes Plásticas
Facultad de Bellas Artes
Universidad de Sevilla
C/ Gonzalo Bilbao 7 y 9
ES-41003 Sevilla

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
akriznar@us.es

DOC. DR. FRANCI LAZARINI

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
Koroška cesta 160
SI-2000 Maribor
franci.lazarini@um.si

Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, ZRC SAZU
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana
franci.lazarini@zrc-sazu.si

DR. MAJA LOZAR ŠTAMCAR

Narodni muzej Slovenije
Prešernova 20
SI-1000 Ljubljana
maja.lozar@nms.si

DR. UROŠ LUBEJ

Ljubljana
uros.lubey@gmail.com

DR. ENRICO LUCCHESI

Dipartimento di Lettere e Beni Culturali
Università degli Studi della Campania Luigi Vanvitelli
Via Raffaele Perla, 21
IT-81055 Santa Maria Capua Vetere
enrico.lucchese@unicampania.it

DOC. DR. KATJA MAHNIČ

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
katja.mahnic@ff.uni-lj.si

DOC. DR. RENATA NOVAK KLEMENČIČ

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
renata.novakklemencic@ff.uni-lj.si

DR. MONIKA OSVALD

monika.osvald@gmail.com

DOC. DR. MIJA OTER GORENČIČ,

Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, ZRC SAZU
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana
mija.oter@zrc-sazu.si

ALESSANDRO QUINZI

Musei Provinciali di Gorizia
Piazza Edmondo De Amicis, 2
IT-34170 Gorizia
alessandro.quinzi@regione.fvg.it

KATARINA RICHTER

Rateče 9
SI-4283 Rateče – Planica
katarina.richter9@gmail.com

DOC. DR. KATARINA ŠMID

Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem
Titov trg 5
SI-6000 Koper
katarina.smid@fhs.upr.si

PROF. DR. GUIDO TIGLER

Dipartimento di Storia, Archeologia, Geografia, Arte e Spettacolo
Università degli Studi Firenze
Via S. Gallo, 10
IT-50129 Firenze
guido.tigler@unifi.it

SARA TURK MAROLT

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000, Ljubljana
sara.turk@ff.uni-lj.si

PROF. DR. POLONA VIDMAR

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
Koroška cesta 160
SI-2000 Maribor
polona.vidmar@um.si